

Tips til lesestrategier som kan benyttes *før, under* og *etter* lesing

Tonje Lien Smedbråten

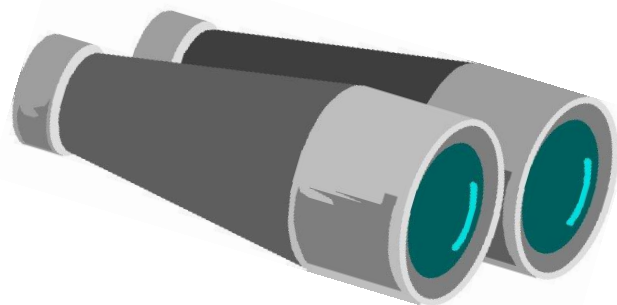
Vikhammer ungdomsskole
Nasjonalt senter for skriveopplæring og skriveforskning

Tips til aktiviteter du kan bruke FØR lesing:

BISON-blikk

En huskeregel for å forberede seg på tekstens innhold før man begynner å lese.

- Leseren får et overblikk over teksten, får aktivert bakgrunnskunnskap og er ”påkoblet” før selve leseaktiviteten begynner.
- Se på og snakk om:
B – bilder/illustrasjoner
I – ingress/innledning
S – slutt/sammendrag/siste avsnitt
O – overskrifter
N – NB- ord
- Gjør dette sammen med elevene de første gangene, så kan elevene gjøre det i par eller grupper, før de etter hvert også kan gjøre det individuelt.

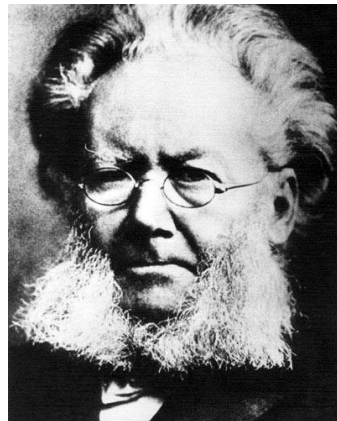
Hvem skal ut?

En konkurranse for å få en introduksjon til nytt stoff. Kan også brukes som repetisjon.

- Finn tre personer/saker/ting som hører sammen.
- Finn en person/sak/ting som ikke hører sammen med disse.
- Finn bilder som representerer hver av dem.
- Oppgaven blir å finne ut hvem som skal ut og hvorfor (tenk "Nytt på nytt").

Eksempel:

Hvem skal ut? Forfatteren Bjørnstjerne Bjørnson, forfatteren Knut Hamsun, forfatteren Henrik Ibsen eller forfatteren Sigrid Undset?

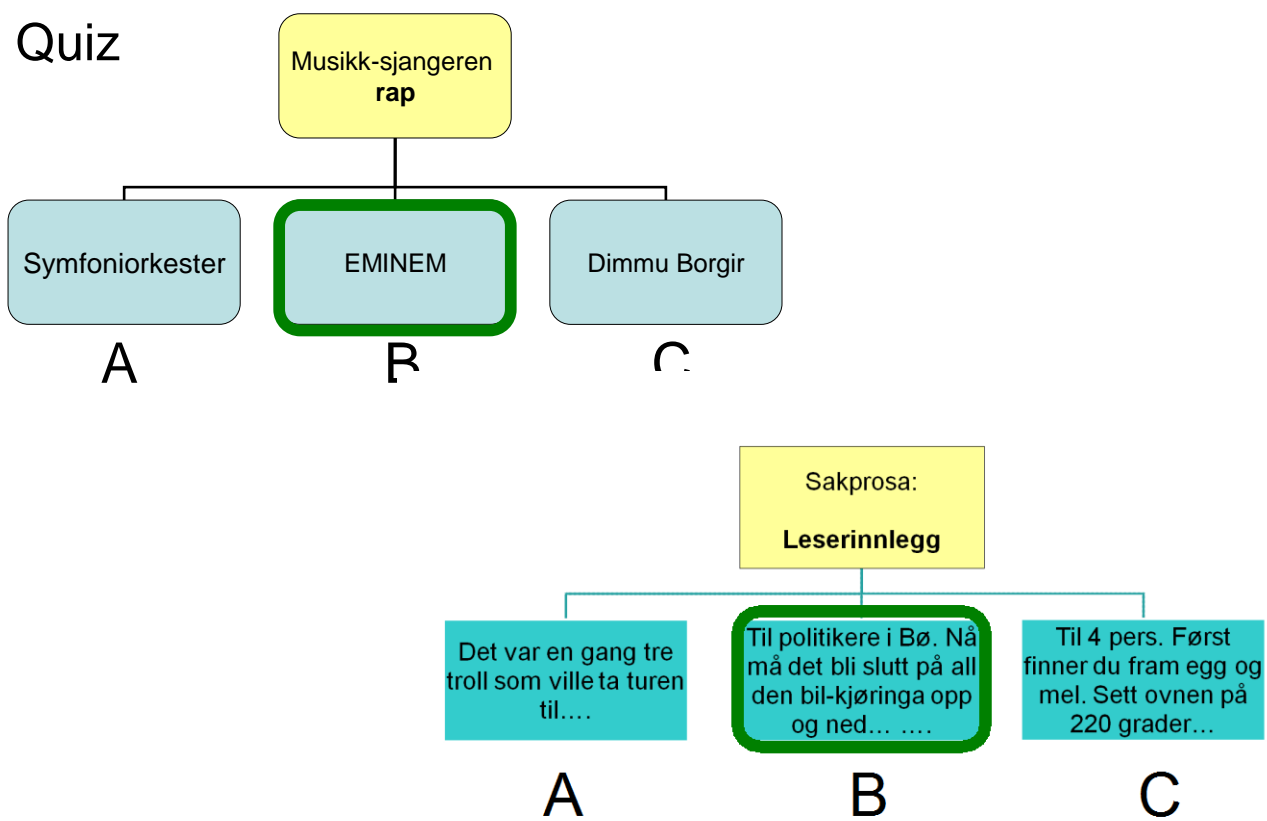
Svar: Alle unntatt Henrik Ibsen har fått Nobelprisen i litteratur, så Henrik Ibsen skal ut.

Quiz i grupper

En quiz med svaralternativer for å få en introduksjon til nytt stoff. Elevene sitter i grupper og svarer sammen.

- Lag spørsmål med tre svaralternativer der ett er riktig.
- Begynn med det generelle (bakgrunnskunnskap) og gå over i det mer spesifikke.
- Hver gruppe får tre ark med A, B og C på og holder opp den bokstaven de mener representerer det riktige svaret.

Eksempel:

Fleip eller fakta/Ta sjansen!

En konkurranse som forbereder elevene på teksten/begrepene som kommer. Kan både utføres som en fysisk aktivitet eller med papir og blyant.

- Lag "fleip eller fakta" – utsagn fra teksten/temaet.

Variant 1: Fleip eller fakta

- Elevene står ved pultene sine. Du leser opp et utsagn. Hvis det er fakta, blir elevene stående. Er det fleip, setter de seg ned på stolen.

Variant 2: Ta sjansen!

- Elevene får arket med utsagnene og skal "ta sjansen" på om utsagnene er fleip eller fakta. Dere går ikke gjennom hva som er riktig, elevene må selv finne svarene i teksten etterpå.

Påstandar om Napoleon og hans tid

Her ser du ein del påstandar om Napoleon og hans tid. Kryss av for rett eller gale.

Påstand	Rett	Gale
Napoleon var frå øya Korsika.		
Han lærte aldri å snakke flytande fransk		
Far hans var ein rik og respektert adelsmann		
Napoleon jubla da Ludvig 16. vart avretta		
Napoleon let seg krone til konge i 1804		
Napoleon innførte ei lovbok for heile Frankrike		
Napoleon var oppteken av likestilling mellom mann og kvinne		
Lord Nelson leidde den britiske flåten i slaget ved Trafalgar		
I Spania vart dei franske soldatane utsette for geriljakrig		
Napoleon var vennleg stemt overfor jørdane		
Frankrike gjekk til åtak på Russland i 1812		
Om lag 400 000 franske soldatar fraus i hel under felttoget i Russland		
Napoleon fekk hjelp av den svenske kronprinsen Karl Johan i slaget ved Leipzig		
I slaget ved Waterloo sigra dei franske styrkane		
Napoleonskrigane kosta om lag 4 millionar menneskeliv		

Førlesingsloop

Et spill med kort med spørsmål og svar. Elevene får forberedt seg på noen begrep og betydningen av disse før de går inn i selve teksten.

- Lag spørsmål og svar til temaet. Viktig at både spørsmål og svar er tydelige (gjenta spørsmålet i svaret).
- Skriv et spørsmål nederst på et kort, skriv svaret øverst på neste kort og det neste spørsmålet nederst på samme kortet osv. Svaret på det siste spørsmålet i loopen skriver du øverst på kortet med det første spørsmålet.
- Elevene fordeler kortene mellom seg. Gi beskjed hvis du vil at et spesielt spørsmål skal starte. Elevene legger ut kortene i rekkefølge ettersom de svarer. Har de gjort det riktig, vil alle kortene til slutt ligge på bordet, og de finner svaret til det siste spørsmålet på kortet med det første spørsmålet.
- Loopen kan lett endres til en etterlesings-/repetisjonsloop ved å ta bort spørsmålsformuleringene i svarene (se understrekinger i eksempelet).

Eksempel:

<p>Svar: Alle kart er unøyaktige <u>fordi det er umulig å overføre den kuleformede jorda til et flatt kart.</u></p> <p>Spørsmål: Hvilken fasong har jordkloden?</p>	<p>Svar: Globusen er delt inn i bredde­­sirkler og meridianer <u>fordi disse til sammen danner et gradnett som gjør at vi kan gi nøyaktig posisjon for alle punkter på jorda.</u></p> <p>Spørsmål: Hvordan ligger polpunktene i forhold til ekvator?</p>
<p>Svar: Jordkloden har samme fasong som en <u>kule.</u></p> <p>Spørsmål: Hva er en globus?</p>	<p>Svar: Polpunktene ligger på <u>90° N og 90°S fra ekvator.</u></p> <p>Spørsmål: Hva er 0-meridianen?</p>
<p>Svar: En globus er <u>en forminset modell av jordoverflaten.</u></p> <p>Spørsmål: Hva er ekvator?</p>	<p>Svar: 0-meridianen er <u>den meridianen som går gjennom Greenwich-observatoriet i London.</u></p> <p>Spørsmål: Hvor mange grader østover og vestover kan vi dra?</p>
<p>Svar: Ekvator er <u>en tenkt ring som deler jordkloden i to halvkuler</u></p> <p>Spørsmål: Hva heter de to halvkulene jorda er delt i?</p>	<p>Svar: Vi kan dra <u>180 grader østover og 180 grader vestover (til sammen 360 grader).</u></p> <p>Spørsmål: Hva viser målestokken på et kart?</p>
<p>Svar: De to halvkulene jorda er delt i heter <u>den nordlige og den sørlige halvkule.</u></p> <p>Spørsmål: Hva er en bredde­­sirkel?</p>	<p>Svar: Målestokken på et kart viser oss <u>forholdet mellom en avstand vi måler på kartet og den samme avstanden i virkeligheten.</u></p> <p>Spørsmål: Hva betyr målestokken 1: 50000?</p>
<p>Svar: En bredde­­sirkel er <u>sirkler på globusen som ligger parallelt med ekvator.</u></p> <p>Spørsmål: Hva er en meridian?</p>	<p>Svar: Målestokken 1: 50000 betyr at <u>1 cm på kartet er 50000 cm (=500m) i virkeligheten.</u></p> <p>Spørsmål: Et kart har målestokken 1: 5000 og et annet kart har målestokken 1: 100000. Hvilket kart viser det største området?</p>
<p>Svar: En meridian er <u>sirkler på globusen som går fra nordpolen til sørpolen.</u></p> <p>Spørsmål: Hvorfor har vi delt inn globusen i bredde­­sirkler og meridianer?</p>	<p>Svar: Kartet med målestokken <u>1: 100000</u> viser det største området.</p> <p>Spørsmål: Hvorfor er alle kart unøyaktige?</p>

VØL-skjema

En notatteknikk som setter fokus på hva elevene vet, hva de ønsker å lære, og hva de har lært når læringsaktiviteten er ferdig.

- Elevene lager tre kolonner på et ark. Kolonne 1 er "Jeg vet", kolonne 2 "Jeg ønsker å lære" og kolonne 3 "Jeg har lært".
- Elevene snakker om hva de vet fra før og fyller inn i kolonne 1.
- Elevene finner ut hva de vil lære og fyller inn i kolonne 2.
- Etter lesing/læringsaktivitet fyller elevene inn hva de har lært i kolonne 3.

Eksempel:

Jeg vet ...	Jeg ønsker å lære ...	Jeg har lært ..

Tips til aktiviteter du kan bruke

UNDER lesing:

Les og si noe

En teknikk for å ha fokus under leseaktiviteten og formulere egne tanker om det som blir lest.

- Elevene sitter i grupper.
- En elev leser et avsnitt.
- Eleven til høyre sier noe om det avsnittet som nettopp er lest (se startord under).
- Slik fortsetter de til teksten er lest. (Finn egne regler hvis elever er svært usikre for å lese høyt for medelever. Hvis de ikke vil lese, skal de uansett si noe om det de andre leser.)

Eksempel:

- Det handler om...
- Jeg har lært/hørt at...
- Det står i boka at ...
- Jeg tenker/tror at ...
- Jeg lurer på hvorfor ...
- Jeg tror hovedideen er...
- Det var rart at ...
- Det var spennende at ...

Les med fokus: Spørreord

En leseteknikk for å holde fokus under leseaktiviteten og konsentrere seg om en ting.

- Elevene sitter i grupper.
- Hver elev får et kort med et spørreord og har da fått sin oppgave /sitt fokus for lesingen.
- Når teksten er lest ferdig, forteller hver elev, med utgangspunkt i sitt spørreord, hva de har funnet ut.
- Bruk de ulike spørreordene til å differensiere. (Eks. Når er enklere enn hvorfor).

Eksempel:

Hvem?	Hva?	Når?
Hvor?	Hvorfor?	Hvordan?

Les med fokus: Ta sjansen!

En leseteknikk for å få fokus under leseaktiviteten.

- Elevene leter etter om svarene deres fra "Ta sjansen!" er riktige eller gale.

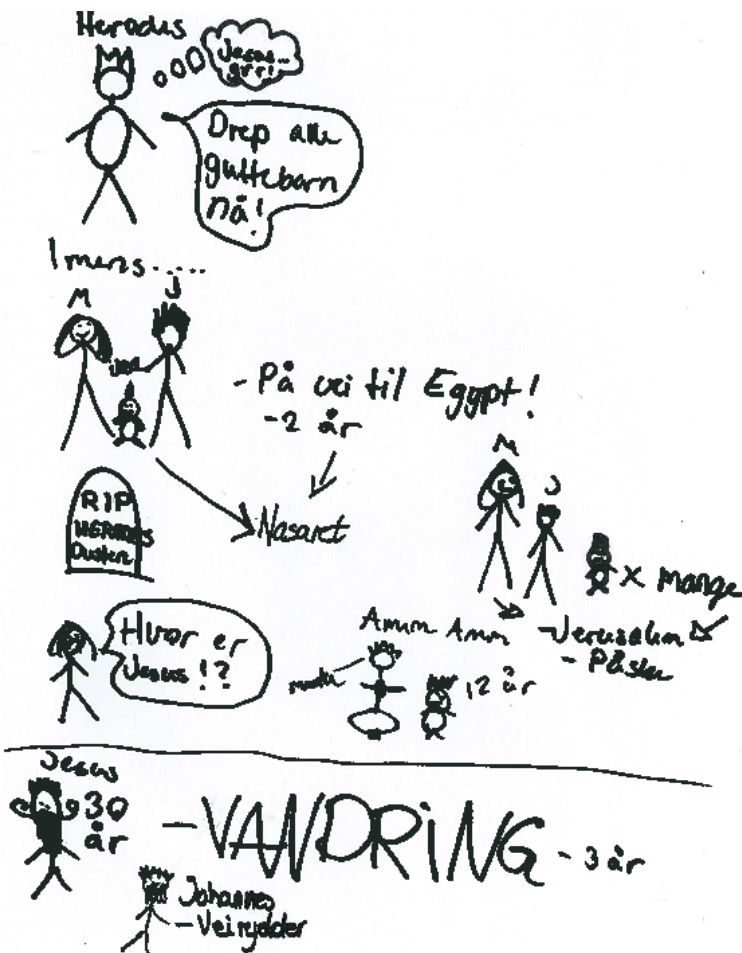
Tips til aktiviteter du kan bruke

ETTER lesing:

Friformkart

En tegne/notatteknikk der elevene får bearbeidet stoffet og trukket ut den viktigste informasjonen.

- Elevene tegner notater (strekmenner, symboler osv) fra de har lest.
- Tegningene må ikke være forståelige for utenforstående, kun tegneren selv må forstå hva han mener.
- Med støtte i friformkartet skal de kunne gjenfortelle det de har lest.

Boksskjema

En notatteknikk der elevene selv må formulere og skrive ned det de anser som viktigst fra hvert tema.

- Del et A3 ark i flere ruter/bokser. I midten skriver du ned hovedtema. I rutene rundt skriver du inn undertema.
- Elevene fyller ut skjemaet med stikkord, begrepsforklaringer, tegninger, figurer osv.
- Hvis man legger ned litt arbeid i skjemaet, er det supert til repetisjon.

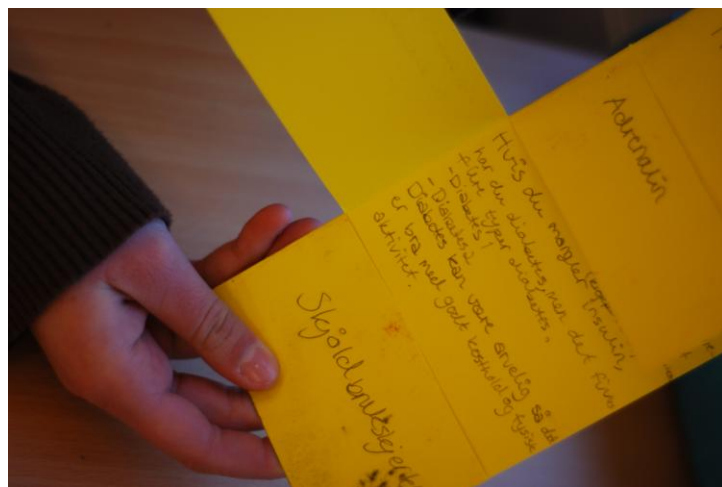
Eksempel:

Sola og fusjon	Planeter, stjerner, satellitter	Galakser	Gravitasjon og ellipsebane
Fordypningsoppgaven din	<p>UNIVERSET</p> 		Årstidene
	Big Bang og mørk energi	Flo og fjære	Måne- og solformørkelse

Øvebok

En notatteknikk der elevene får definert og formulert begrep, og kan teste seg selv eller andre etterpå.

- Brett et ark og klipp den ene delen til små luker.
- Skriv begrepet på forsiden av luken og forklaringen inni.

Inn i ringen

En aktivitet der elevene må si noe om hva de har lært og lytte til de andre.

- Alle står i en ring. En etter en tar et skritt fram og sier noe som de har lært om temaet. Alle skal si noe, og det lov å si det samme som noen andre.

Finn noen som..

En aktivitet der elevene må forklare med egne ord og er fysisk aktive.

- Lag spørsmål om det elevene skal kunne etter å ha lest teksten.
- Elevene går rundt i klasserommet og spør hverandre. Når de har fått svar, må eleven som har forklart, signere.

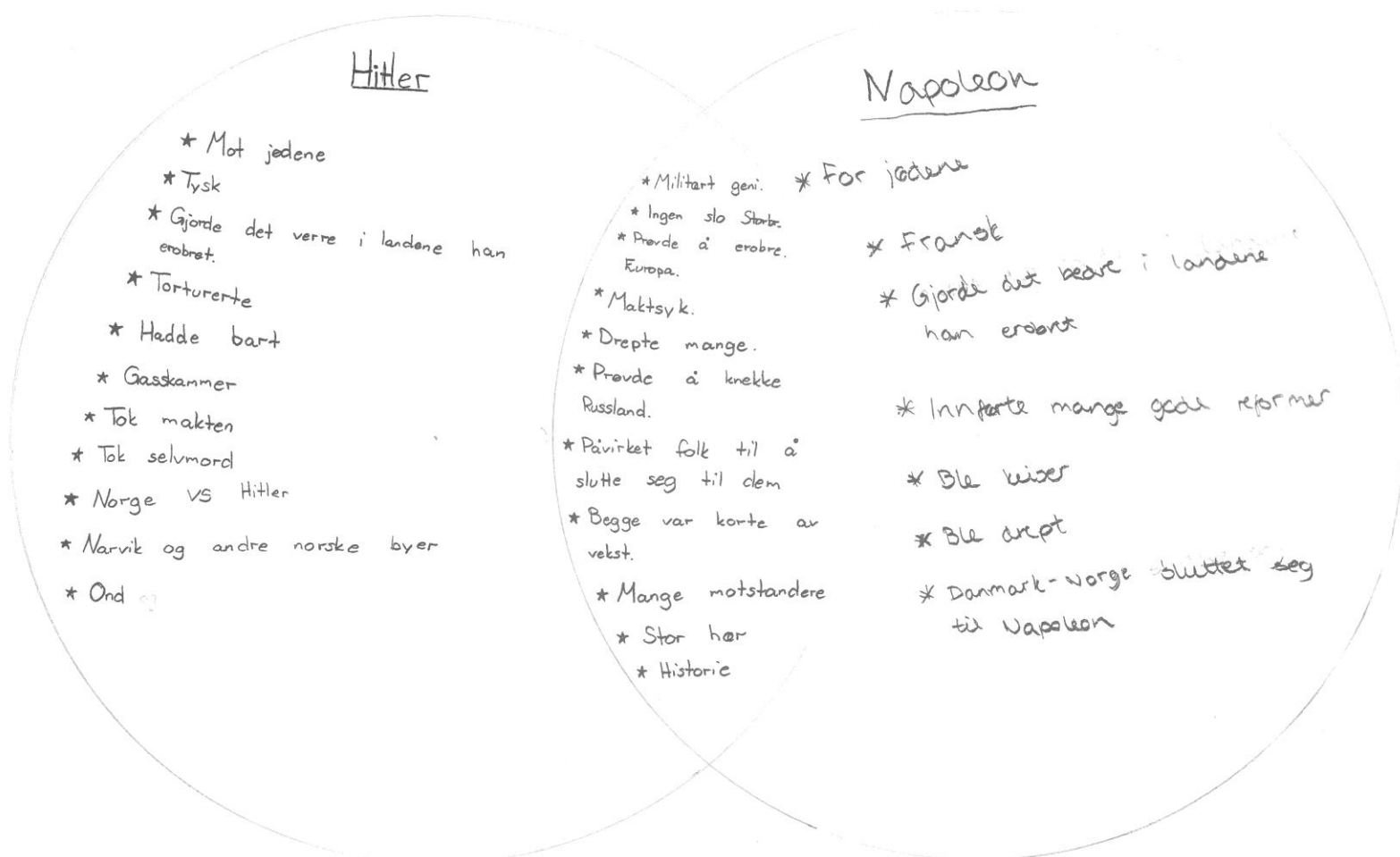
Eksempel:

Finn noen som kan...	Bevis /forklaring		Signatur
.. si tre ting om Napoleons oppvekst	1.		
	2.		
	3.		
.. forklare hva Code Napoleon var, og hvorfor det var en bra lovsamling.	Hva?		
	Hvorfor?		
.. fortelle om Napoleons felttog mot Russland og forklare hvorfor dette ble en katastrofe			
.. si tre positive og tre negative sider ved Napoleons styre	Positive	Negative	
	1.	1.	
	2.	2.	
	3.	3.	

Venndiagram

En skriveaktivitet der elevene må kunne sammenligne.

- Lag to sirkler som delvis overlapper hverandre.
- Elevene fyller ut sirklene med hva som er likt (der det overlapper) og ulikt (resten av de to sirklene).

Andre aktiviteter du kan bruke etter lesing:

Styrkenotat

Tankekart

To-kolonnenotat

Læringslogg

Læresamtale

Dramatisering

Elevundervisning

Spill og konkurranser

Referanser

Bøker:

- Blichfeldt, Heggem og Larsen (2006): *Kontekst 8-10 Basisbok*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag
- Bunting og Lund (2006): *Mill – Mange Intelligenser - Læringsstiler - Læringsstrategier*. Oslo: PEDLEX Norsk Skoleinformasjon
- Skjøsberg (2006): *Underveis. Historie 8*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag

Artikler:

- Andreassen og Strømsø (2009): "Lesestrategier i undervisningen" i *Bedre skole 2-2009*. Fagpressen.
- Skjelbred og Aamotsbakken (2008): "Lesing av fagtekster som grunnleggende ferdighet i fagene" i *Bedre skole 4-2008*. Fagpressen
- Teigen (2009): "Leseopplæring på ungdomstrinnet – alle faglæreres ansvar!" i *Bedre skole 3-2009*. Fagpressen

Nettsteder:

"Bisonblikk" på www.skolenettet.no
(<http://skolenettet.no/Web/Veiledninger/Templates/Pages/Chapter.aspx?id=69194&epslanguage=NO>) Observert 10.03.11

"Leseopplæring" på www.lesesenteret.no
(<http://lesesenteret.uis.no/leseopplaering/>) Observert 10.03.11